



Aan haar kunnen ze toch niets weigeren', zegt Lotte (8 jaar). 'Simon doet me soms pijn. De begeleider zegt dan dat hij het zo niet bedoelt omdat hij "anders" is.' Jef (5 jaar) vindt dat niet eerlijk.

Begeleiders die inclusief werken, merken meteen wat dit kan betekenen in de beeldvorming van kinderen op 'anders zijn'. Natuurlijk is elk nieuw gezin in de opvang een verrijking. Maar hoe rijker die verschillen zijn, hoe meer je met diversiteit in al zijn gelaagdheid vertrouwd wordt. Zo vond Tom (8 jaar) Victor in het begin maar vreemd. 'Ik was zelfs wat bang. Maar toen bleek Victor graag te voetballen en daarvan ben ik geschrokken. Ik dacht dat hij dat niet kon. Nu voetballen we vaak samen.' Sien (9 jaar) verwoordt het zo: 'Kamir is anders dan ons, maar wij zijn allemaal verschillend. Gelukkig! Anders was het maar saai.'

Belangrijk is dat je zelf durft omgaan met en praten over verschil. Kinderen voelen het wanneer volwassenen krampachtig zijn of vertrekken vanuit vooroordelen en stereotypen: dan wordt diversiteit voor hen eerder negatief en bedreigend. Maar als je zelf op je gemak bent met verschil, geef je kinderen een soort voorsprong in het idee dat iedereen er mag zijn. Sarah (10 jaar): 'Bij ons in de groep is Brit gewoon één van ons, maar als we op uitstap gaan dan lachen of pesten andere kinderen haar en dat vind ik gemeen'. Ook de moeder van Jonas ziet het verschil: 'Kinderen op school die hem niet kennen duwen hem met zijn rolwagen soms in de hoek van de speelplaats. De jongens die hem kennen van de crèche reageren dan: 'Wat doe jij nu? Dat zijn Jonas zijn voeten, blijf daar af!'" ◀

Omwillen van de privacy zijn de namen aangepast. Uitspraken van begeleiders in groeps- en gezinsopvang komen uit twee masterproeven orthopedagogiek van Universiteit Gent, geschreven door Silke Strubbe en Lindsey Van Muylers. Citaten van ouders en kinderen zijn geplukt uit het begeleidingstraject van de Centra voor Inclusieve Kinderopvang.

CIK: Centra Inclusieve Kinderopvang

Om inclusie waar te maken in de opvang van baby's en peuters en in de buitenschoolse opvang, ondersteunt Kind en Gezin samen met Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap 16 pilootcentra die al jarenlange praktijkervaring hebben. Deze Centra Inclusieve Kinderopvang stomen zich klaar om andere voorschoolse en buitenschoolse opvangorganisaties in hun zoektocht naar inclusie te ondersteunen.

Een CIK stelt geen diagnoses op en geeft geen therapie aan kinderen in inclusieve opvang. Wat doet een CIK wel?

- Elke opvanglocatie of overkoepelende organisatie kan in een ondersteuningstraject terecht voor kennismaking met of verdieping van inclusieve kinderopvang.
- In een lerend netwerk kun je terecht voor coaching van jouw (startende) inclusieve kinderopvang.

Meer info over de Centra voor Inclusieve Opvang vind je op www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/inclusieve-opvang

Meer info

De VBJK-brochure 'Inclusie van kinderen met specifieke zorgbehoeften' biedt een goede eerste handleiding: www.vbjk.be/files/handleiding_inclusie.pdf

Perspectief 2020 is het nieuwe ondersteuningsbeleid voor personen met een handicap' van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen. Alle info je op www.vaph.be

Ik tel mee!

Kinderen in de buitenschoolse opvang

In het onderzoek *Schoolkinderen over hun opvang* vertellen kinderen dat ze een fijnere vrije tijd beleven wanneer de opvang rekening houdt met hen en hun het gevoel geeft dat ze echt meetellen. Hoe kun je echt naar kinderen luisteren?

Sommige organisaties gebruiken 'formele' vormen van inspraak en participatie. Denk aan een ideeënbuys of een tienerparlement, waarbij de oudste kinderen op een maandelijkse vergadering mogen meedenken over veranderingen in de opvang. In andere organisaties kiezen kinderen welke vieruurtjes volgende week op het menu staan. Of de opvang laat kinderen op woensdagmiddag kiezen tussen verschillende activiteiten. Deze formele inspraakmomenten zijn natuurlijk al heel wat! Door het expliciet te bevragen, toon je dat je begaan bent met wat kinderen willen.

Echt luisteren

Hoe belangrijk het ook is om kinderen op een formele manier naar hun mening te vragen, kinderen ervaren op die manier niet noodzakelijk dat je rekening met hen houdt. Het onderzoek *Schoolkinderen over hun opvang* (zie kader) toont geen link tussen formele participatie en het welbevinden van kinderen in de buitenschoolse opvang. Belangrijker is dat kinderen zich gewaardeerd voelen om wie ze zijn en wat ze willen, en dat ze ervaren 'dat ze er toe doen'. Daarom is het goed dat je op verschillende manieren te weten probeert te komen hoe kinderen de opvang ervaren en wat ze willen. Dat begint met een vrij klimaat waar echt naar kinderen wordt geluisterd.

Neem kinderen serieus

Mogen we buiten spelen? Is het nu mijn beurt om met de fiets te rijden? Moet ik meedoen met die activiteit? Mag ik naast mijn vriendje staan in de rij? Als je echt rekening wil houden met de kinderen in jouw buitenschoolse opvang, dan moet je geloven dat deze vragen en uitspraken van kinderen er toe doen. Hoe klein of banaal ze soms klinken. Volwassenen hebben vaak snel een antwoord klaar: het team heeft bijvoorbeeld goed nagedacht over hoe de rij het beste georganiseerd wordt.

Hier moeten we onze naam zeggen, dat vind ik niet leuk. We moeten lang wachten en heel stil zijn. (...) De begeleiders zitten op die bank en kijken naar ons. Ze kijken wat kinderen doen en of iemand zich pijn gedaan heeft. (meisje, 5 jaar)

Hoe ervaren de kinderen het overlopen van aanwezigheden? Wat doen zij ondertussen? Welke onprettige zaken gebeuren er tijdens het wachten? Als je echt benieuwd bent naar hoe kinderen dit moment beleven, kom je veel te weten. Grote kans dat je van de kinderen ook ideeën hoort om het tellen of namen noteren aangenamer te maken. Zo kun je hen bij veel zaken betrekken. Wat vinden ze van de speelhoeken? Wat ▶



denken ze van de groepsverdeling? Hoe verloopt het vieruurtje voor hen? Wat doen ze het liefste? Enzovoort.

Verdriet is niet niets

'Mijn konijn is gestorven', zegt Lia huilend. Begeleidster Nele neemt Lia bij zich en laat haar vertellen. Iedereen weet hoe belangrijk het is om verdriet of andere emoties van kinderen serieus te nemen. Zo toon je dat je het kind gezien hebt. Dat lijkt makkelijk maar loopt in praktijk niet altijd vanzelf. Omdat we verdriet willen wegnemen, hebben we vaak snel een oplossing klaar: 'Je moet niet huilen.' Of 'Daarvoor moet je nu toch niet boos zijn?' Met de beste bedoelingen willen we de emoties van kinderen stoppen. Zo geven we kinderen onbewust de boodschap dat ze hun emoties niet mogen uiten. Neem dus je tijd om echt te luisteren. Vraag: 'Hoe voel je je?' in plaats van zelf de emotie in te vullen. 'Wat maakt dat jij je zo voelt? Hoe kan ik je het beste helpen?' Iedereen heeft bepaalde strategieën om met emoties om te gaan, ook kinderen. Een kind dat graag even alleen is wanneer het boos of onrustig is vraag je dus niet direct om een ruzie met een vriend uit te praten. Kijk goed naar wat kinderen zelf aangeven en vraag hun wat ze van jou verwachten.

Is er soms een moment waarop je alleen wil zijn in de opvang? Ja, als ik ruzie heb. Dan ga ik gewoon in een hoekje zitten. Heb je zo'n hoekje waar je vaak zit? In de berging. Omdat iedereen mij daar met rust laat. Als ik ruzie heb ga ik daarnaartoe. Weet er iemand dat jij naar de berging gaat? Nee. Wat doe je daar dan? Ik zit daar gewoon even om af te koelen, dat is alles. (meisje, 10 jaar)

Respecteer hun grenzen

Als kinderen meetellen, toon je niet alleen respect voor hun emoties, maar ook voor de grenzen die ze aangeven. Daarvoor heb je voelsprietten nodig. Hoe meer je oefent in echt luisteren, hoe meer je te weten komt. Zo merkte een begeleider dat kinderen bij het toiletbezoek meer privacy wilden. In overleg met de kinderen werden deuren en afspraken aangepast. De

kinderen bedachten een belletje in het toilet waardoor ze niet onnodig lang moeten wachten tot de begeleider komt helpen. In een andere opvang vonden de begeleiders dat ze te hard moesten roepen om de kinderen op de speelplaats samen te krijgen voor het vieruurtje. Ook voor de kinderen was dit geen leuk moment. Samen besloten ze dat enkele kinderen met muziekinstrumenten kunnen rondgaan om de groep uit te nodigen aan tafel. Dat is de ware betekenis van kinderen respecteren in hun emoties, hun grenzen, hun verlangens: je past je eigen begeleidershouding en werkorganisatie aan.

Wees aanwezig en rechtvaardig

Spelen is belangrijk voor kinderen. Door zelf mee te doen toon je kinderen dat je oprecht in hen geïnteresseerd bent. Kinderen appreciëren niet enkel het signaal dat je hun spel boeiend vindt, het geeft ook een veilig gevoel dat jij er bent. Zeker bij vrij spel vraagt dat om een subtiel evenwicht: je mengt je niet in de spelregels en afspraken die de kinderen maken, maar je zorgt wel voor verbinding en evenwicht in de groep. Je gooit bijvoorbeeld een bal naar een kind dat anders niet aan de beurt komt. Als je op die manier kunt meespelen, voelen kinderen dat ze op jou kunnen rekenen.

Soms voetbalt begeleidster Nasrin met ons mee. Dat vind ik wel leuk. Waarom? Omdat de ploegen dan eerlijker verdeeld zijn. En Thomas, die is keigoed. Maar die zegt bijna nooit 'sorry' als hij tegen iemand botst met de voetbal. Dan roepen ze 'fout!' en dan zegt Thomas altijd: 'Pfff, je kunt niet tegen een stootje!' Maar als Nasrin erbij is, dan doet Thomas dat niet? Nee, dan doet hij dat eigenlijk niet. (jongen, 8 jaar)

Wanneer er een conflict is, hoef je niet meteen als scheidsrechter op te treden. Kinderen kunnen zelf ook tot goede oplossingen komen. Help hen om die te bedenken: 'Jullie willen blijkbaar met dezelfde fiets rijden? Wat doen we nu?' Help eventueel door de sociale regels te kaderen: 'Het speelgoed hier is van iedereen. Vinden jullie een manier om te delen?' Met andere woorden: laat hen niet aan hun lot over maar volg op of ze er samen uit geraken.



Het onderzoek

Samen met de Universiteit Gent (vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek) deed VBJK in opdracht van Kind en Gezin een onderzoek naar wat kinderen belangrijk vinden in hun buitenschoolse opvang. Via interviews en andere creatieve methodieken vertelden 76 kinderen (uit kleuter en lager onderwijs) hoe ze hun tijd in de buitenschoolse opvang doorbrengen, wie ze daar ontmoeten en wat ze leuk en niet leuk vinden, belangrijk en onbelangrijk. De hoofdpunten uit die gesprekken werden nadien via een vragenlijst voorgelegd aan 438 kinderen tussen 7 en 12 jaar. Op die manier werd onderzocht wat er voor kinderen echt toe doet en wat kinderen zelf als 'kwaliteit' benoemen. Het volledige rapport vind je op krt.be/7h8: Peleman, B.; Boudry, C.; Bradt, L.; Van de Walle, T. en Vandenbroeck, M. (2014). *Schoolkinderen en hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit?* Gent-VBJK.

Soms moet je vanuit je begeleidersrol wel reageren. In dat geval verwachten kinderen vooral dat je rechtvaardig bent. Kinderen die een regel overtreden hebben, mag je gerust berispen. Zolang het maar het juiste kind is: het kind dat effectief de regel overtrad of daartoe heeft aangezet. Een andere voorwaarde is dat de berisping in verhouding staat tot het regelovertrekend gedrag.

Activiteiten

Ook in de activiteiten voor kinderen kun je hun mening laten tellen. Vraag je af wat hen op dit moment interesseert en hoe je daar als begeleider op kunt inspelen. Opnieuw gemakkelijker gezegd dan gedaan. Stel je voor: vorige week bedacht je samen met je collega een activiteit. Je knutselde een spelbord, knipte kaartjes en verzorgde leuke opdrachten. Op woensdagmiddag zet je alles klaar om het spel te spelen. De kinderen komen naar je toe en zeggen: 'Wij gaan liever buiten voetballen.' Dit is misschien wel een ontgoocheling voor jou. Hoe reageer je? Stem je jouw programma af op de interesses van de kinderen?

In de opvang spelen kinderen het liefste vrij. Keuzemogelijkheden zijn daarbij heel belangrijk voor hen. Kinderen willen kunnen kiezen wat, waarmee, met wie en waar ze spelen. Toch waarderen kinderen ook de activiteiten die worden aangeboden. Het is dus het beste om te variëren tussen vrij en begeleid spel. Van begeleide activiteiten verwachten kinderen vooral dat ze uitdagend zijn en hun spelmogelijkheden verruimen. Daarom bedenk je activiteiten die aansluiten bij hun interesses, die uitnodigend en stimulerend zijn. Ook de context bepaalt hoe kinderen een activiteit ervaren. Is het toevallig mooi weer tijdens een binnenactiviteit? Heeft het kind op school of thuis net een lastige dag achter de rug? Zorg dat je deze signalen opvangt, dan kun je misschien een alternatief bieden. Wees duidelijk over de keuze die kinderen kunnen maken: 'Ik heb binnen iets leuks bedacht, maar de zon schijnt. Als jullie liever buiten willen spelen, kan de activiteit pas binnen drie weken

doorgaan omdat... Wat kiezen jullie?' Of: 'Voel je je niet goed in je vel? Wat helpt jou: even alleen gelaten worden of meedoen om je gedachten te verzetten? Je kunt ook later invallen als je wil? Of gewoon iets anders doen?' Kinderen waarderen dat je hun signalen oppikt en dat je duidelijk en eerlijk bent over de verschillende mogelijkheden.

Vraag het aan de kinderen

Kortom, het loont de moeite om – ook buiten participatieve methodieken om – te luisteren naar wat kinderen belangrijk vinden. Als je oog hebt voor wat zij aangeven en bereid bent om dingen anders aan te pakken, kun je kleine of grote aspecten beter op hen afstemmen. Hoe kom je dit nu van kinderen te weten? Een combinatie van verschillende manieren werkt het beste. Alleen al door alert te observeren, krijg je nieuwe inzichten. Maar ook rechtstreeks vragen blijft belangrijk: hoe evalueren ze een activiteit, het vieruurtje, de toiletten, het aanwezige speelgoed? En dan zijn er nog de vele andere 'talen' waarmee kinderen zich uitdrukken. Laat hen over de opvang tekenen en knutselen. Of vraag hun om jou in de opvang een rondleiding te geven en foto's te maken van zaken die voor hen belangrijk zijn – in positieve en negatieve zin. Met andere woorden: wees sensitief alert voor hun signalen, toon dat je die serieus neemt en durf er iets mee te doen! ◀

